

**تقطع و پیوند اعضاء
از دیدگان امام خمینی (س)**

سید سجاد ایزدهی

سرشناسه	ایزدهی، سیدسجاد، ۱۳۴۹ -
عنوان و نام پدیدآور	قطع و پیوند اعضاء از دیدگاه امام خمینی (س) / سیدسجاد ایزدهی.
مشخصات نشر	تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)، مؤسسه چاپ و نشر عروج، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	ه، ۴۳۴ ص.
شابک	4 - 284 - 212 - 964 - 978
وضعیت فهرست‌ریسی	فیا
یادداشت	کتابنامه: ص. ۴۲۵ - ۴۳۴؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	خمینی، روح‌الله، رهبر انقلاب و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران، ۱۲۷۹ - ۱۳۶۸. -- نظریه درباره پیوند اندامها و بافتها / پیوند اندامها و بافتها (فقه) / پزشکی (فقه).
شناسه افزوده	مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)، دفتر قم. مؤسسه چاپ و نشر عروج.
رده‌بندی کنگره	۹ الف پ ۹ / ۶ / ۱۹۸ BP
رده‌بندی دیویی	۲۹۷ / ۳۷۹
شماره کتابشناسی ملی	۳۰۴۳۴۰

کد / م ۲۸۲۵



مؤسسه چاپ و نشر عروج

قطع و پیوند اعضاء از دیدگاه امام خمینی (س)

نویسنده: سیدسجاد ایزدهی

ناشر: چاپ و نشر عروج (وابسته به مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س))

چاپ اول: ۱۳۹۲

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۸۰۰۰ تومان

• خیابان انقلاب، بین ۱۲ فروردین و قفقررازی، فروشگاه مرکزی، تلفن: ۴۸۷۳-۶۶۴۰ - دورنگار: ۶۶۴۰۰۹۱۵

• خیابان انقلاب، تقاطع حافظ، فروشگاه شماره ۱، تلفن: ۶۶۷۰۱۲۹۷

• مراکز پخش: • خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان شهدای ژاندارمری، فروشگاه شماره ۲، تلفن: ۶۶۹۵۵۷۳۷

• حرم مطهر حضرت امام خمینی (س)، ضلع شمالی، فروشگاه شماره ۳، تلفن: ۵۵۲۰۳۸۰۱

• کلیه نمایندگیهای فروش در استانها

نشانی الکترونیکی: pub@imam-khomeini.ir

فهرست مطالب

أ	مقدمه ناشر.....
ج	مقدمه مؤلف.....
۱	بخش اول: قواعد کلی.....
۳	مقدمه.....
۶	۱. ملکیت اعضای بدن.....
۸	الف) ادله ملکیت (ماهیت ملکیت).....
۹	ب) ادله نفی ملکیت.....
۱۱	خرید و فروش اعضای بدن.....
۱۶	فرعیت بیع بر ملکیت.....
۲۳	أخذ عوض بدون عنوان بیع.....
۲۴	۲. قاعده «لاضرر».....
۴۸	۳. قاعده حرمت مسلم.....
۵۰	احترام در عبارات فقیهان.....
۵۳	امام خمینی.....
۵۶	ادله قاعده احترام.....
۶۰	اقسام کافر.....
۶۳	۱- کافر ذمی.....
۷۸	۲- کافر حربی.....
۷۹	الف - اماره مکانی.....

- ب - اماره فردی ۸۴
- ج - اصل عملی ۸۶
- دیدگاه فقیهان ۸۷
- حفظ جان مسلم ۹۱
- دیدگاه فقیهان ۱۰۴
- ۱- حفظ جان مسلم و نه حفظ عضوی از اعضای وی ۱۰۷
- ۲- عدم وجود جنازه غیر مسلمان ۱۰۹
- ۳- عدم ضرر برای بدن ۱۱۰
- ۴- رجوع به قدر متیقن ۱۱۰
- اعتبار خوف از مرگ ۱۱۲
- بخش دوم: قطع اعضاء ۱۱۵
- فصل اول: قطع عضو از جنازه (کالبد شکافی) ۱۱۷
- تعریف کالبد شکافی ۱۱۸
- حکم اولی کالبد شکافی ۱۲۱
- عبارت فقیهان در خصوص کالبد شکافی ۱۲۲
- موانع جواز کالبد شکافی ۱۲۳
- الف - هتک حرمت مؤمن ۱۲۴
- ب - حرمت مثله ۱۳۱
- ج - تأجیل در دفن میت ۱۴۰
- ادله جواز کالبد شکافی ۱۴۵
- الف - دلیل عقل (مقدمه واجب) ۱۴۵
- ب - روایات ۱۴۸
- حکم ثانویه کالبد شکافی ۱۴۹
- ادله: ۱۵۲
- الف - تراحم ۱۵۳

۱۵۸.....	ب - حکومت.....
۱۶۵.....	دیدگاه فقیهان.....
۱۶۷.....	سایر مسائل کالبد شکافی.....
۱۶۷.....	الف - خرید و فروش جنازه.....
۱۶۹.....	(۱) کتاب.....
۱۷۲.....	(۲) سنت.....
۱۸۸.....	(۳) اجماع.....
۱۹۱.....	اقوال فقیهان.....
۱۹۴.....	ب - وصیت به قطع عضو.....
۱۹۶.....	ادله نفوذ وصیت.....
۱۹۸.....	ادله منع از نفوذ وصیت.....
۱۹۸.....	الف) حرمت مثله.....
۱۹۹.....	ب) حرمت ضرررسانی.....
۲۰۰.....	ج) حرمت هتک حرمت.....
۲۰۳.....	دیدگاه فقیهان.....
۲۰۳.....	الف) قائلین به جواز.....
۲۰۴.....	ب) قائلین به منع.....
۲۰۶.....	ج - دیه کالبد شکافی.....
۲۰۷.....	(۱) وجوب دیه.....
۲۱۰.....	(۲) موارد عدم دیه.....
۲۱۴.....	(۳) مقدار دیه.....
۲۲۱.....	(۴) موارد مصرف دیه.....
۲۲۶.....	د - کفن و دفن میت پس از کالبد شکافی.....
۲۲۹.....	دیدگاه فقیهان.....
۲۳۱.....	ه - نظر به عورت هنگام کالبد شکافی.....

فصل دوم: قطع عضو از بدن انسان زنده ۲۳۵

۱. موانع جواز ۲۴۲

الف - خودکشی و دیگر کشی ۲۴۲

ب - تغییر خلقت الهی ۲۴۸

ج - تصرف در ملک خداوند ۲۵۳

د - حرمت ضرر رساندن به بدن ۲۵۳

۲. خرید و فروش عضو ۲۵۶

فصل سوم: قطع عضو از مرگ مغزی ۲۶۵

مرگ در قرآن و سنت ۲۶۷

نشانه‌های حیات در روایات ۲۷۲

تاریخچه مرگ مغزی ۲۷۵

تعریف مرگ در دانش پزشکی ۲۷۶

معیارهای تشخیص مرگ مغزی ۲۷۸

عوامل مرگ از دیدگاه پزشکان جدید ۲۸۰

مراحل حیات انسانی ۲۸۲

مرگ انسان و مرگ اعضاء ۲۸۳

موضوع شناسی احکام شرعی ۲۸۶

مرگ مشتبه ۲۹۷

الف - معیارهای بالینی ۲۹۸

ب - آزمون‌های تکمیلی ۳۰۰

حالت‌های مشتبه شونده با مرگ مغزی ۳۰۳

اغما بر دو نوع است: ۳۰۳

حکم قطع عضو از مبتلا به مرگ مغزی ۳۰۴

صورت‌های مرگ مغزی و حکم آن ۳۰۶

حکم شک در مرگ ۳۱۲

- ۳۱۶..... استصحاب حیات
- ۳۱۷..... تأثیر اجازة اولیای میّت
- ۳۲۱..... اذن وائی فقیه
- ۳۲۳..... برخی از دیدگاه‌های اهل سنت در خصوص مرگ مغزی
- ۳۲۸..... دیدگاه فقیهان
- ۳۳۳..... قانون مرگ مغزی
- ۳۳۹..... بخش سوم: پیوند اعضا
- ۳۴۲..... پیشینه تاریخی پیوند اعضا
- ۳۴۴..... اقسام پیوند اعضا
- ۳۴۴..... الف - از حیث عضو مورد پیوند
- ۳۴۵..... ب - از حیث دهنده عضو
- ۳۴۵..... ج - از حیث گیرنده عضو
- ۳۴۶..... حکم تکلیفی
- ۳۴۷..... الف - حکم اولیه پیوند
- ۳۴۷..... ب - موانع پیوند
- ۳۴۸..... ضرر
- ۳۴۹..... تغییر خلقت
- ۳۵۱..... تصرف در ملک خدا
- ۳۵۲..... مردار و نجس بودن عضو پیوندی
- ۳۵۹..... لمس و نظر به نامحرم
- ۳۶۰..... ج - حکم ثانوی
- ۳۶۱..... د - پیوند اشیای خارجی
- ۳۶۵..... هـ - پیوند اعضای حیوانات به انسان
- ۳۶۸..... دیدگاه فقیهان
- ۳۷۱..... و - پیوند اعضای کافر

۳۷۲.....	پیوند اعضای کافر به مسلمان.....
۳۷۳.....	پیوند اعضای مسلمان به کافر.....
۳۷۷.....	دیدگاه فقیهان.....
۳۷۸.....	حکم وضعی پیوند (طهارت و نجاست عضو پیوندی).....
۳۸۴.....	دیدگاه فقیهان.....
۳۸۶.....	پیوند در امور کیفری.....
۳۸۷.....	الف) پیوند در قصاص.....
۳۹۹.....	ب) پیوند در حدود.....
۳۹۹.....	جهت اول.....
۴۰۷.....	جهت دوم.....
۴۰۸.....	نتیجه.....
۴۱۵.....	قطع و پیوند اعضاء در فتاوی امام خمینی (س).....
۴۱۵.....	۱ - تحریر الوسيله.....
۴۱۶.....	۲ - رساله توضیح المسائل.....
۴۱۸.....	۳ - استفتائات.....
۴۲۲.....	۴ - صحیفه امام.....
۴۲۵.....	کتاب نامه.....

مقدمه ناشر

از میان علوم اسلامی، فقه از وضعیت و ظرفیت ویژه‌ای برخوردار است؛ چرا که از یک سو با علوم و دانش‌هایی مرتبط است که مبانی آن را می‌سازند و از سوی دیگر نتیجه و محصولی دارد که در عینیت زندگی انسان مسلمان و جامعه اسلامی دیده می‌شود.

از ویژگی‌های برجسته و پرتأثیر دانش فقه، ویژگی «اجتهاد» است که فقیه با استفاده از این سازوکار و طی فرایند استنباط، احکام الهی را از ادله و مبانی شرعی بدست می‌آورد و به پرسش‌های مؤمنان پاسخ می‌دهد. همین عنصر «اجتهاد» است که به فقه پویایی و دوام بخشیده است. در نظر داشتن چنین نتیجه ارزشمندی، فقها و حلقه‌های فقهاتی را وامی‌دارد که فروعات جدید و «مسائل مستحدثه» را شناسند و با تکیه بر ادله و اصول بیان شده در شریعت، بدانها پاسخ دهند تا فتاوی آنها راهگشا و بایه رضایت و پیشرفت دینداران را فراهم سازد.

امام خمینی (س) در قامت یکی از فقهای بزرگ شیعه در عصر حاضر هم اشراف کامل و آگاهی عمیقی بر مبانی فقه داشت و هم واقعیت متحول و متکامل حیات انسان در جهان را می‌شناخت و هم به مسائل مستحدثه فقهی توجهی شایسته کرد؛ به گونه‌ای که بخشی از اثر ارزشمند و ماندگار «تحریر الوسیله» را به این دست از مسائل اختصاص داد و از آن پس فقهاء و عموم پژوهشگران عرصه‌های فقهی توجه افزون‌تری به این گونه مسائل پیدا کردند.

ب ❖ قطع و پیوند اعضاء از دیدگاه امام خمینی (س)

از جمله مسائل نو پیدایی که در «تحریر الوسیله» مورد توجه قرار گرفت و حضرت امام فتوای خود را درباره آن اظهار کرد؛ مسأله «قطع و پیوند اعضاء» است. مسأله‌ای که در دانش پزشکی و درمان بیماری‌ها جایگاه ویژه و برجسته‌ای دارد. پژوهش پیش‌روی خوانندگان گرامی؛ تلاش ارزنده‌ای است که محقق ارجمند جناب حجت الاسلام والمسلمین سید سجاد ایزدهی با تلاش فراوان به موضوع یاد شده در سطح استدلالی پرداخته و در این میان توجه ویژه‌ای به فتاوا و دیدگاه امام خمینی (س) مبذول داشته است.

با تشکر از تلاش پژوهشگر گرامی، این اثر به همه فقه پژوهان و نیز جامعه پزشکی تقدیم می‌گردد.

مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)

دفتر قم

مقدمه مؤلف

فقه شیعه با توجه به ظرفیت‌ها و معانی خود، در همه ادوار و زمان‌ها به پرسش‌های فراروی خود پاسخ گفته و متناسب با شرایط زمانه تحول یافته و به عبارت دیگر فقه شیعه همیشه فرزند زمان خویشتن بوده است. نگاهی به فقه فقیهان عمده که در سده‌های پس از غیبت می‌زیستند و مقایسه فقه سده‌های مختلف با یکدیگر نمایانگر این مطلب است که فقه، متناسب با زمان خویش رشد و عمق یافته و علاوه بر این‌که بر حجم مسائل و مباحث افزوده شده، در حوزه روش استنباط نیز گام‌های بلندی برداشته شده است. مقایسه‌ای میان کتب فقهی که در زمان شیخ مفید و شیخ طوسی و متناسب با تحولات و شرایط زمانه آن‌ها و در پاسخ‌گویی به نیازهای آن عصر تدوین شده با کتب نگاشته شده در ادوار و سده‌های بعدی به خوبی بر گسترش فقه شیعه در سطح، عمق و روش مهر تأیید خواهد زد.

بساطت و محدودیت مسائل و روش فقه و اجتهاد در ادوار اولیه عصر غیبت، نه در گرو قصور و یا تقصیر فقیهان، بلکه معلول عوامل بسیاری است که از آن جمله می‌توان به شرایط زمان و مکان و موقعیت شیعیان در آن اعصار، مسلط بودن فضای تقیه بر فقیهان بلکه مردم شیعه، تعداد اندک شیعیان، غیر رسمی بودن مذهب شیعه در عمده زمان عصر غیبت، عدم پیچیدگی موضوعات و مسائل مورد ابتلای مردم، محدود بودن

د ♦ قطع و پیوند اعضاء از دیدگاه امام خمینی(س)

پرسش فقهی مردم به امور فردی و عمدتاً اختصاص آن در عبادات و معاملات فردی و آن هم به صورت محدود اشاره کرد.

با ظهور فن‌آوری‌های جدید که به توسعه بسیار زیاد موضوعات و مسائل جدید مواجه شد، بلکه تکنولوژی جدید، بافت و ساختار جامعه را نیز تغییر داده و شکل زندگی، روابط اجتماعی و حتی زیست فردی و معیشتی مردم را متحول کرد. تغییر و تحولات در حوزه مسائل نوظهور در عرصه‌ای وسیع و به صورت شتابان صورت پذیرفت.

تغییر و تحول در موضوعات که در گستره‌ای وسیع و به حالت شتابان صورت پذیرفت، به خاطر ضرورت پاسخ‌گویی حوزه فقه نسبت به پدیده‌های نوین مورد توجه فقیهان قرار گرفته و به بررسی و تحقیق گذاشته شده است.

بحث از اموری چون تحریر، فکیک قوا، محدوده اختیارات ولی فقیه، نقش انتخابات در دولت اسلامی و اوصاف رهبر، در حوزه فقه سیاسی، تغییر جنسیت، پیوند اعضاء، مرگ مغزی، کنترل جمعیت، باروری مصنوعی، در حوزه فقه پزشکی، ماهیت پول، ربا، بیمه، بانک‌داری اسلامی و جریمه تأخیر، در حوزه فقه اقتصادی و قضاوت غیر مجتهد و قضاوت زنان، پیوند عضو جدا شده به وسیله قصاص یا حد، و... برخی از مسائلی است که در دوره جدید در فقه شیعه مطرح شده و فقیهان پاسخ به آن را مد نظر خویش قرار داده‌اند.

پاسخ‌گویی به پرسش‌های نوپیدا که در سال‌های قبل از پیروزی انقلاب اسلامی ایران نیز وجود داشته و در قالب مسائل مستحدثه در کتب استدلالی و یا فتوایی فقیهان یافت می‌شد، با ظهور انقلاب اسلامی ایران و تشکیل نظامی مبتنی بر آموزه‌های فقه شیعه ضرورتی مضاعف یافت. زیرا از یک سو بسیاری از امور می‌بایست در حکومت اسلامی به شکل قانون درآید و از این روی اندیشمندان عرصه‌های مختلف علمی خواهان پاسخ فقیهان به مسائل مورد ابتلای خویش بوده و از سوی دیگر توده مردم نیز که با مسائل جدید آشنا می‌شدند به خاطر تأمین رضایت شارع و رعایت موازین

شریعت، خواستار ارائه دیدگاه فقه شیعه در مورد این مسائل بودند. امام خمینی در زمره فقیهان نواندیشی قرار دارد که سرفصلی جدید در رویکرد فقه به مسائل و موضوعات نوپیدا عرضه کرده است. از جمله مواردی که در عصر حاضر مورد توجه فقیهان واقع شده و با توجه به ابتلای بسیار مردم و ضرورت پاسخ‌گویی به آن در فقه استدلالی و فتوایی رُخ نموده، پیوند اعضا از بدن افراد زنده و یا مردگان به مرگ مغزی است. این تحقیق در صدد است که با عنایت به مبانی اصیل فقه شیعه و با تأکید بر دیدگاه‌های فقهی امام خمینی (ره)، این مسأله را مورد توجه قرار داده و دیدگاه فقه شیعه به خصوص امام خمینی را در خصوص مسائل متعدد آن به بحث بگذارد. این تحقیق را به تمامی فقه پژوهان مسائل نوظهور تقدیم کرده و امیدوارم مورد استفاده ایشان قرار بگیرد.

سید سجاد ایزدهی